

Το ότι οι Τούρκοι αγάδες ήταν ηλίθιοι, το κατάλαβαν πρώτοι οι Έλληνες. Το ότι η Οθωμανική αυτοκρατορία βασιζόταν στη δύναμη των όπλων και διόλου στο μυαλό, πρώτος το διαισθάνθηκε ο βασιλιάς της Γαλλίας Φραγκίσκος Α' (γεννήθηκε 1494, βασίλευσε 1515 - 1547). Εκείνα τα χρόνια, οι λαοί είχαν διαποτιστεί τόσο πολύ από την αντιμουσουλμανική υστερία, ώστε θεωρούσαν αδιανόητη τη συμμαχία ανάμεσα σε ένα χριστιανικό και ένα μουσουλμανικό κράτος. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε «εσχάτη προδοσία». Περίπου όπως, ως πριν από μερικές δεκαετίες στην εποχή της αντικομμουνιστικής υστερίας, αν μη κομμουνιστικό κράτος συμμαχούσε με εκπρόσωπο του υπαρκτού σοσιαλισμού. Ο Φραγκίσκος της Γαλλίας σκέφτηκε πως «ναι μεν οι Τούρκοι είναι άπιστοι αλλά η απέραντη αγορά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας έχει πολύ ψωμί». Περίπου, όπως, επί προεδρίας Νίξον τη δεκαετία του '70 στις ΗΠΑ, οι πολυεθνικές εταιρίες διαπίστωσαν ότι «ναι μεν η Κίνα είναι κομμουνιστική αλλά οι προοπτικές ανοίγονταν θαυμάσιες με ακόμα (τότε) 700.000.000 ανθρώπους στην αγορά».

Το γαλλοτουρκικό φλερτ ξεκίνησε γύρω στα 1515. Περίπου τότε άρχισε κι ένας ακόμα γύρος του γαλλογερμανικού (ως γαλλοαυστριακός) ανταγωνισμού για την κυριαρχία στην Ευρώπη. Στα 1535, το φλερτ Γάλλων και Τούρκων μεταφράστηκε σε συμμαχία. Κι ενώ οι φανατικοί του χριστιανισμού ξεσήκωναν τα πλήθη εναντίον της Γαλλίας, ο Φραγκίσκος άνοιγε νέους δρόμους ρεαλιστικής πολιτικής υπογράφοντας (1536) με τον σουλτάνο Σουλεϊμάν Α' τον Μεγαλοπρεπή τις πρώτες διομολογήσεις (capitulations). Με αυτές, οι Γάλλοι πολίτες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και οι Οθωμανοί της Γαλλίας (που, όμως, δεν υπήρχαν) απέκτησαν ελευθερία εμπορίου, απαλλάχτηκαν από τη φορολογία και πέρασαν στην εξουσία των προξένων των χωρών τους (κάτι σαν ετεροδικία).

Και πάλι, οι πρώτοι που έσπευσαν να επωφεληθούν από το καθεστώς των διομολογήσεων ήταν Έλληνες. Κι όταν οι άναρθρες κραυγές της χριστιανικής Δύσης μετατράπηκαν σε υπογραφές ανάλογων διομολογήσεων με τους Οθωμανούς, οι Έλληνες άρχισαν να αποκτούν ξένες υπηκοότητες διαλέγοντας την πιο συμφέρουσα κάθε φορά. Δημιουργήθηκε έτσι μία από τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της τάξης των εύπορων Ελλήνων εμπόρων και πλοιοκτητών. Ταυτόχρονα, ο Σουλεϊμάν Α' ο Μεγαλοπρεπής έβαλε τη μεγαλοπρεπή υπογραφή του, ώστε να ξεκινήσει η μακρόχρονη διαδικασία αποσύνθεσης της αυτοκρατορίας.

Το καθεστώς των διομολογήσεων που συμφωνούσαν τα κράτη της Δύσης με την Τουρκία, ίσχυσε ως την υπογραφή της Συνθήκης της Λοζάννης (24.7.1923). Ως τότε, είχε εξαπλωθεί στα πέρατα της γης (Κίνα κ.λπ.) και καταργήθηκε μόλις με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Ουσιαστικά, ήταν μια εξελιγμένη μορφή των εμπορικών προνομίων που οι Βυζαντινοί παραχωρούσαν σε Βενετούς και Γενουάτες. Κι όπως εκείνα έτσι κι αυτές

αποτέλεσαν το όργανο για το ροκάνισμα των θεμελίων του κράτους. Ο Σουλεϊμάν, που έφτασε την αυτοκρατορία του στην πιο μεγάλη της δόξα, ήταν ο ίδιος που ξεκίνησε και τη διαδικασία για τη διάλυσή της.

Το Κάρλοβιτς είναι μια πόλη της Κροατίας πάνω στον Δούναβη. Η συνθήκη, που υπογράφηκε εκεί, είχε μικρή διάρκεια αλλά μεγάλη σημασία, καθώς εγκαινίαζε νέες πρακτικές διπλωματίας. Αν η Γαλλία εφεύρε το καθεστώς των διομολογήσεων για να αρχίσει το 1536 να επεμβαίνει στις τουρκικές υποθέσεις, η Αγγλία (163 χρόνια αργότερα) πρόσφερε τις «καλές της υπηρεσίες» δημιουργώντας το προηγούμενο της «διαμεσολάβησης» που ισχύει ακόμα και σήμερα. Εμπνευστής αυτής της πολιτικής ήταν ο δαίμονιος Γουλιέλμος της Οράγγης, ηγεμόνας των Κάτω Χωρών, που από το 1694 ήταν συμβασιλιάς κι από το 1699 μονοκράτορας της Αγγλίας ως Γουλιέλμος Γ' (πέθανε το 1702).

Ο σουλτάνος Μουσταφά Β' (1695 - 1703) προσπάθησε να εισάγει μεταρρυθμίσεις στο απέραντο κράτος του και να το εξευρωπαϊάσει αλλά άνοιξε ταυτόχρονο πόλεμο με Πολωνούς, Αυστριακούς και Ρώσους. Στην αρχή καλά τα πήγαινε. Όμως, η τύχη του γύρισε. Οι Ρώσοι πήραν το Αζόφ και οι Αυστριακοί τον νίκησαν (1697, μάχη της Ζέντα, στην περιοχή της Βοϊβοντίνα) και κυριεύσαν ολόκληρη τη Βοσνία. Στα 1699, ο Μουσταφά σύρθηκε στη συνθήκη του Κάρλοβιτς.

Οι εμπόλεμοι που το 1699 κάθισαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, ήταν η Οθωμανική αυτοκρατορία από τη μια και οι Αυστρία, Πολωνία, Ρωσία και Βενετία από την άλλη. Η Αγγλία ανέλαβε τον ρόλο του διαμεσολαβητή υποχρεώνοντας έτσι την Τουρκία να αναγνωρίσει στις ευρωπαϊκές δυνάμεις το δικαίωμα να παρεμβαίνουν ανάμεσα σ' αυτήν και τους με αυτήν εμπόλεμους. Είναι το ίδιο δικαίωμα που κληρονόμησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες ως σύγχρονοι συνεχιστές της αγγλικής διπλωματίας και το χρησιμοποίησαν στις 30 με 31 Ιανουαρίου του 1996 στο επεισόδιο με την Ελλάδα γύρω από τις βραχονησίδες Ίμια.

Από την τουρκική πλευρά, στις διαπραγματεύσεις μετείχαν ο υπουργός Εξωτερικών Ζουλφικάρ και ο μεγάλος διερμηνέας Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, που είχε και όλες τις πρωτοβουλίες. Τη συνθήκη υπέγραψαν οι εμπόλεμοι και η Αγγλία και Ολλανδία (δηλαδή, οι εκπρόσωποι του Γουλιέλμου) ως μάρτυρες. Ήταν 26 Ιανουαρίου του 1699. Με αυτήν, η Οθωμανική αυτοκρατορία κατάργησε κάθε φορολογία που βάραινε μόνο τους χριστιανούς από τους υπηκόους της και παραιτήθηκε από κάθε αξίωση πάνω σε χώρες που διεκδικούσε η Αυστρία. Κι ακόμα: Η Αυστρία πήρε την Τρανσυλβανία, την Ουγγαρία (εκτός από ένα κομμάτι), την Κροατία και σημαντικό μέρος της Σλαβονίας. Η Πολωνία επέστρεψε τμήματα της Μολδαβίας, που κατείχε, και πήρε την Ουκρανία μαζί με άλλα εδάφη. Η Βενετία

κατοχύρωσε την Πελοπόννησο και τις Δαλματικές ακτές. Η Ρωσία πήρε το Αζόφ.

Χωρίς τον πονοκέφαλο του πολέμου, ο Μουσταφά ανέθεσε στον Μεγάλο Βεζίρη Χουσεΐν Κιοπρουλί να προχωρήσει το μεγάλο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα, που ονομάστηκε «Νέα Τάξη πραγμάτων» (νι-ζάμ - ι - τζεδικ). Περιλάμβανε αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων με τη δημιουργία τακτικού στρατού, εκσυγχρονισμό της διοίκησης και πρόγραμμα δημοσίων έργων. Ο μουσουλμανικός κλήρος αντέδρασε έντονα. Ο Κιοπρουλί είδε τον ένα μετά τον άλλο τους συνεργάτες του να δολοφονούνται ή να χάνονται χωρίς να αφήνουν ίχνη. Παιραιτήθηκε το 1702. Ο Μουσταφά ανατράπηκε το 1703.

(Εθνος, 27.1.2009) (τελευταία επεξεργασία, 27.3.2009)